

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Bakalářská práce

2019

Tereza Hübscherová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Tereza Hübscherová

Tanec: mezi sportem a uměním

Bakalářská práce

Praha 2019

Autor práce: **Tereza Hübscherová**

Vedoucí práce: **PhDr. Dino Numerato, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2019

Bibliografický záznam

HÜBSCHEROVÁ, Tereza. Tanec: mezi sportem a uměním. Praha, 2019. 97 s. Bakalářská práce (Bc.), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Dino Numerato, Ph.D.

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje vnímání a chápání tance tanečnicí. Konkrétním záměrem práce je ilustrace projevů racionalizace v tanci a v jejich důsledcích inklinace tance jako umělecké formy ke sportu, a to vše na základě výpovědí informátorů. Na základě rešerše literatury byly představeny hlavní oblasti, kterých se tento výzkum dotýká. Jsou jimi sociologie tance, sociologie sportu a racionalizace. Tento výzkum byl proveden za použití kvalitativní metody prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s tanečnicí současného tance. Na základě sesbíraných dat uvádím projevy tance a oblasti, ve kterých tanec jako umělecká forma tíhne ke sportu a představují proměny jeho uměleckých hodnot.

Annotation

This bachelor thesis deals with the perception and understanding of dance. The specific intention of the work is to illustrate the manifestations of rationalization in dance and in the consequences of the manifestations to search the forms of inclination of dance as an art form to sport, all based on informants' testimonies. The main areas of this research were presented on the basis of the literature survey. The main areas are the sociology of dance, sociology of sport and rationalization. This research was conducted using a qualitative method through semi-structured interviews with dancers of contemporary dance. Based on the collected data, I present the manifestations of dance and the forms in which dance as an art form tends to sport. In this context I present changes in its artistic values.

Klíčová slova

tanec, sociologie tance, sport, sociologie sportu, racionalizace

Keywords

Dance, sociology of dance, sport, sociology of sport, rationalization

Rozsah práce: 76 193

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10.5. 2019

Tereza Hübscherová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Dinu Numeratovi, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, cenné rady a doporučení. Děkuji zároveň Mgr. Barboře Spalové, Ph.D. za podporu, efektivní pomoc a vřelý přístup na bakalářských seminářích

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD.....	3
1 TEORETICKÁ ČÁST	1
1.1 TANEC JAKO UMĚNÍ	1
1.1.1 SOCIOLOGIE TANCE	1
1.1.2 UKOTVENÍ POJMU	2
1.1.3 VÝVOJ SOCIOLOGIE TANCE.....	2
1.1.4 PŘÍSTUPY K SOCIOLOGICKÉMU ZKOUMÁNÍ TANCE	4
1.2 TANEC JAKO SPORT	6
1.2.1 SOCIOLOGICKÉ POJETÍ SPORTU	6
1.2.2 SOCIOLOGICKÉ ROZDĚLENÍ SPORTU	7
1.3 RACIONALIZACE.....	8
1.3.1 TEORIE RACIONALIZACE	8
1.3.2 SPORT V RACIONALIZOVANÉ SPOLEČNOSTI.....	10
2 EMPIRICKÁ ČÁST.....	13
2.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	13
2.2 METODA SBĚRU DAT	13
2.3 TECHNIKA VÝBĚRU INFORMÁTORŮ A ZKOUMANÝ TERÉN	14
2.4 OKOLNOSTI SBĚRU DAT	14
2.5 ETIKA VÝZKUMU	14
2.6 LIMITY A OMEZENÍ	15
2.7 METODA ANALÝZY DAT	15
3 ANALÝZA	16
3.1 SEKULARISMUS	16
3.2 ROVNOSTÁŘSTVÍ	18
3.3 SPECIALIZACE	20
3.4 RACIONALIZACE.....	22
3.5 BYROKRATIZACE	25

3.6	KVANTIFIKACE A HON ZA REKORDY	27
	ZÁVĚR	31
	SUMMARY	32
	POUŽITÁ LITERATURA.....	34

Úvod

„Tanec je jednou z mála možností pro tělesné sebevyjádření, které je společností tolerováno.“ (Blížkovská, 1999, s.61) I přes slova, která zmiňuje Jaroslava Blížkovská a fakta, že je tanec jedním z nejstarších umění v historii a je podstatnou součástí každé kultury, je tanec nejen z pohledu sociologie dodnes neprobádaným tématem. Tanec se bohužel zatím nedokázal prosadit mezi řadou uměleckých oborů, aby se dostal do popředí zájmu společenských věd. Touto prací bych chtěla alespoň minimálně přispět k rozvoji jeho teoretizace.

Vzhledem k pomalému vývoji sociologie tance je otevřeno mnoho odvětví, která by zasluhovala prozkoumat. Tématem, které se skrývá pod názvem mé bakalářské práce Tanec: mezi sportem a uměním, je zkoumání projevů racionalizace v tanci a v jejich důsledku inklinace tance jako umělecké formy ke sportu. Jakých nabývá podob racionalizace a čím se tanec přibližuje ke sportu? Zaměřila jsem se na okruh tanečnicků současného tance, se kterými jsem provedla polostrukturované rozhovory, a od kterých jsem zjišťovala jejich chápání tance. Mým záměrem tedy nebylo vytvoření jednotné teorie, která by mohla být uplatněna na celou společnost. Snažila jsem se o ilustraci chápání a pojmání tance tanečnický daného tanečního odvětví.

1 Teoretická část

1.1 TANEC JAKO UMĚNÍ

Tanec je prostředkem tělesné komunikace. Základem tance jako umělecké formy je přesah - záměr, který chce interpret či choreograf sdělit do světa. Tento obsah je prezentován pomocí tvarů těla. Tanec vyvolává emoce v interpretovi i v jeho pozorovateli. Významy nesoucí pohyby odkrývají možnosti hlubšího uměleckého, psychického i fyzického zážitku. Tanečník sahá do svého nitra pro pocity, které v tanci zúročuje a expresivně na nich staví svůj umělecký záměr. V umění, a tak i v tanci, má každý člověk možnost uchopit dílo dle vlastního charakteru, zájmu a postoje a nalézt tak své vlastní formulace. (Blížkovská, 1999, s.61)

Motivy a cíle uměleckého tance definuje Jaroslava Kroschlová ve své knize Výrazový tanec z hlediska procesu tvorby následovně: „krece pomíjivého kinetického obrazu, ve kterém splývají koncept (taneční myšlenka), proces (vedoucí k tanečnímu představení), médium (tělo jako nástroj) a produkce (taneční představení).“ (Kroschlová, 1964, s.86)

1.1.1 Sociologie tance

Tanec je činnost odehrávající se v různých sociokulturních kontextech. V odlišných společnostech se setkáváme s jeho rozličnými podobami a formami a jednotlivá společenství přistupují k tanci velice rozmanitě. Jednotná definice tance neexistuje. S vývojem společnosti a jejího nastavení se definice tance měnily podle toho, jakou mu společnost přisuzovala funkci a jakou formu pohybu preferovala. (Blížkovská, 1999, s.63)

V dnešní době již existuje nesčetné množství tanečních technik a stylů, které se dělí na základě nejrůznějších kritérií. Záleží na sociálním a historickém kontextu, dané kultuře, prostředí či funkci. Jednotlivá taneční odvětví se vzájemně prostupují a doplňují. Právě závislost na vývoji společnosti jednotlivých typů tance svědčí o jeho postupném vyvíjení. Tanec odráží kulturní stav daného místa, kde vzniká, a dané doby. (Rey, 1947, s.132)

1.1.2 Ukotvení pojmu

Sociologie tance čerpá ze sociologie umění a sociologie kultury. Sociologie kultury v rámci své univerzalistické teorie slučuje vícero sociologických odvětví, která jsou si příbuzná svým charakterem a bodem zájmu. Jednou ze součástí sociologie kultury je sociologie umění. (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996, s.1158)

„Sociologie umění je v systematickém ohledu součástí sociologie kultury, která se zabývá uměním jako výrazem či analogem sociální skutečnosti, sociálními souvislostmi produkce, reprodukce a recepce umění.“ (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996, s.1158)

V rámci sociologie umění existuje, obdobně jako v sociologii kultury, mnoho subdisciplín. Sdružuje odvětví jako např. sociologie hudby, výtvarného umění, literatury, románu a právě sociologie tance, která je zásadním předmětem této práce. (Petrušek, Maříková, Vodáková, 1996, s.1158)

1.1.3 Vývoj sociologie tance

Za zakladatelku tohoto oboru bývá často považována Helen Thomas díky své knize *Dance, modernity and culture*. V této knize představuje systematický přístup k tomuto oboru, nastiňuje zde možnosti jeho zkoumání a v poslední části své teorie aplikuje na americký moderní tanec ve 20. století.

Autorka v úvodu práce uvádí důvody a kontexty, proč bylo zkoumání tance ze sociologického hlediska opomíjeno.

Tanec je jedním z nejstarších forem umění. Společně s hudbou byl neopomenutelnou součástí životů lidí již od pravěku. Je považován za základní složku primitivních kultur. Zastával svou funkci jak ve všedních aktivitách jako způsob zábavy, kdy si jím lidé krátili čas, tak přesahoval do magie a rituálů. (Rey, 1947, s.20) Lidé v primitivních společnostech tančili se záměrem a magická síla tance měla dopomoci k jeho dosažení. Aby se přiblížili magickým silám, bylo potřeba dostat se do stavu tranzu. (Rey, 1947, s.46)

Tato spjatost tance s nadpřirozenem přestala korespondovat s podobou společnosti, do které se vyvinula. Zejména v osvícenství bylo racionální uvažování a faktické odůvodňování veškerého dění hlavním ohniskem zájmů společnosti. Dalo by se ovšem tvrdit, že tanec je výrazovým prostředkem, pro jehož porozumění je potřeba značná

míra fantazie, víry a přesvědčení, která by se řadila spíše k iracionální stránce osobnosti. (Thomas, 1995, s.1-29)

Lidská mysl byla připodobňována kultuře, a tělo naopak přírodě. Odstup společnosti od přírody tedy znamenal i odstup od těla. Tělo představuje primární nástroj a prostředek vyjádření a reprezentace tance. Právě nezbytnost těla v tanci bylo do té doby zásadním argumentem náboženství pro jeho nedocenění, což souviselo a projevovalo se i v jeho zanedbávání jako sociologického odvětví. Řada náboženství má zásady, které jsou obecně založeny na lidské duši, tzn. na přesném opaku. Náboženství nepodporuje tanec ve většině jeho podob, respektive tělo v tanci, ne-li ho zcela zakazuje. (Thomas, 1995, s.1-29)

Obecně v přístupu zkoumání uměleckých forem chyběl do 20. století subjektivní individuální rozměr a na díla se pohlíželo věcně a objektivně. Pozornost nebyla věnována samotnému dílu a jeho sdělení, ale okolnostem a prostředkům jeho vzniku, např. autorům či publiku. Sociologové zabývající se kulturou, přesněji uměním, byli odsouváni na okraj disciplíny. Jejich zaměření na subjektivitu bylo považováno za výstřední a diletantské. (Thomas, 1995, s.1-29)

Tento v podstatě redukcionistický pohled byl zpochybněn některými sociology a historiky umění (Kristeva 1980, Marcuse 1979, Williams 1977) s nástupem postmodernismu v 70. letech 20. století. Postmodernismus pronikl do diskurzů společenských a humanitních věd, filosofie či kulturních analýz. Došlo k odstupu od racionálního myšlení, k uvolnění od teoretických pravidel, ideálů a plánů. Zvýšil se zájem o umění a kulturu, došlo k „estetizaci“ každodenního života. Vědci zastávali takový názor, že by chápání specifčnosti různých forem uměleckých děl mělo být zahrnuto do diskuze o umění ve společnosti. (Thomas, 1995, s.1-29)

Herbert Marcuse uvedl, že ve zkoumání uměleckých forem postrádal „skutečnost a estetický rozměr“. Specifické kvality uměleckých forem nebo konkrétních uměleckých děl nebyly diskutovány, jelikož, obecně řečeno, povaha estetiky do té doby nebyla považována za sociologicky významnou. (Thomas, 1995, s.1-29)

I když se teoretické perspektivy vědců, kteří se snažili popsat estetickou dimenzi, lišily, existovala obecná shoda v tom, že umění má určitý druh relativní autonomie a že analýza samotné práce může vést k pochopení, která by čistě vnější přístup nemohl odhalit. Ačkoli tedy teoretické úvahy v oblasti umění a kultury byly umístěny na okraj sociologie, v 70. letech se staly legitimní oblastí sociologie. (Thomas, 1995, s.1-29)

Sociologové si uvědomili, že tanec prostřednictvím svých konotativních a interpretačních rysů reflektuje sociální svět. Jelikož je tedy sám o sobě prostředkem pro interpretaci kultury, bylo na místě rozšířit sociologické zkoumání o taneční umělecká díla. S nástupem postmodernismu se zvýšil i zájem o tělo, což podpořilo zájem o tanec, jelikož tělo je jeho hlavním nástrojem. Stalo se tématem řady diskurzů a přispělo tak k větším kulturním ohlasům na tanec. (Thomas, 1995, s.1-29)

Fakt, že je nástrojem tance tělo a tanec je tedy nonverbálním uměním, bylo příčinou zanedbávání zkoumání tance ze sociologického hlediska. Na rozdíl od literatury či poezie, stejně jako malba a sochařství. Zatímco umělecké dílo může fyzicky existovat nezávisle na umělci, tanec a tanečník nemohou být odděleni. Pohyb je zde sám o sobě obsahem uměleckého díla. Vyjádření těla může být mnohdy mnohem přesvědčivější a zřetelnější, než by byl projev verbální či psaný.

1.1.4Přístupy k sociologickému zkoumání tance

Rozvoj sociologie tance znamenal vznik mnoha různých teorií, které spolu nekorespondují a dodnes je potřeba dát sociologii tance pevný teoretický základ. Dorota Gremlicová ve své disertační práci „Sociální funkce tance v moderní době. Menuet kontra valčík“ zmiňuje díla, která sociologii tance svými teoriemi zásadně obohatily. Jejich obsah je jednotný a mají jasně definované tematické okruhy. Záměrem těchto prací bylo ukotvení tématu sociologie tance a jeho legitimní uspořádání. (Gremlicová, 2004, s.24)

A) Fritz Böhme: článek *Materialien zur einer soziologischen Untersuchung des künstlerischen Tanzes* v časopise *Ethos*, 1926

Fritz Böhme je německý taneční teoretik. V této práci se zaměřuje na skupinový výrazový tanec. Současný tanec ztratil striktnost klasického tance a dával větší důležitost přirozenosti a živelnosti jednotlivých členů. „Zjevné propojení tanečního dění se společenskými tendencemi své doby viděl v novém ponětí skupinového tance nebo lépe tanečních skupin (Tanzgruppen), v němž se podle něj odrazilo dobové „kolektivistické úsilí“. (Gremlicová, 2004, s.26) Böhme se ke studiu tance vyjadřuje způsobem, že se tanec ve společnosti konečně vyvinul do stádia, kdy může být zpracován, teoretizován, může být nositelným předmětem zájmu zkoumání. „Jako nový společenský jev pojmenoval Böhme také pronikání tance (uměleckého) mimo specializovanou profesi tanečních umělců v podobě zájmově, amatérsky provozovaného

tance jako součásti života laiků, jak se právě v jeho době stalo častým jevem a do jisté míry módou“. (Gremlicová, 2004, s.26) Tento text je pokládán za vůbec první, kde se vyskytuje termín sociologie tance. (Gremlicová, 2004, s.26)

B) Anatol Chujoy: Taneční encyklopedie 1949

V této taneční encyklopedii je popsáno heslo „Sociology of dance.“ Jeho autorem je sociolog Joseph H. Bunzel. Význam zkoumání tance vidí v jeho prostoupení všemi kulturami a společnostmi od počátku věků. Uvádí ovšem, že při zkoumání je třeba zohledňovat sociokulturní kontext jeho výskytu. (Gremlicová, 2004, s.30)

C) Helen Thomas: Dance, modernity and culture: exploration in sociology, 1995

Helen Thomas ve své knize, jak jsem již zmínila, předkládá systematický přístup k tomuto oboru, nastiňuje zde možnosti zkoumání tance a v poslední části své teorie aplikuje na americký moderní tanec ve 20. století. Thomas vysvětluje dva možné přístupy – vnější a vnitřní. „Ve vnější perspektivě by měl být tanec zkoumán jako sociální fakt, existující v určitém společenském kontextu, ve vztahu k širší kulturní formaci, k jiným uměleckým druhům a vlastní tradici. Vnitřní analýza by měla být zaměřena na pochopení tance jako symbolické formy, na odhalení jeho potenciálního významu. Přitom vnitřní perspektiva pohledu na tanec může podle názoru autorky odkrýt nejen způsob, jak se společenské milieu odráží v symbolickém, kódovaném systému tance, ale také jak tanec promlouvá ke společnosti, tedy jakým způsobem může fungovat jako referenční bod pro interpretaci kultury.“ (Gremlicová, 2004, s.33)

Dorota Gremlicová ve spojitosti s rozvojem sociologie tance uvádí výčet témat nabízejících se ke zkoumání ve spojitosti s tímto oborem - „společenský status (společenská stratifikace, sociální mobilita, menšinové jednání); mužské a ženské role (sexualita v tanci); sociální interakce, nonverbální komunikace a každodenní pohybové jednání; univerzálie v tanci (sémiotické hledisko); proces socializace; veřejné a soukromé jednání; zdraví a fyzická kondice, přístup k moci a její uplatnění, demokratizace; masová média a populární kultura; sociální integrace“. (Gremlicová, 2004, s.40)

1.2 TANEC JAKO SPORT

Tanec je spojen se sportem, jelikož jeho nástrojem je tělo. Čím lepší dovednosti a schopnosti tělo má, tím výkonnější může člověk být a tím spíše dosáhne cíle či svého záměru. Tanečník při tanci objevuje své fyzické síly a schopnosti. Svě tělo si uvědomuje do hloubky a prostřednictvím pohybu nachází jeho podstatu. Tanec si tedy žádá, aby lidské tělo bylo zdatné, schopné svalové práce a koordinace. Pro tanec jako fyzickou aktivitu je stěžejní postavení těla. Od toho se odvíjí další práce jako např. uvědomění si centra těla a jeho využití, používání přenášení tělesné váhy, dosahování extrémních tělesných figur atd. Těmto schopnostem je potřeba se učit a zdokonalovat se v nich pomocí techniky a pravidel. Anne Ingram ve své práci tvrdí, že důležitým aspektem určujícím, zda se jedná o tanec či sport je motivace k činnosti. Pokud je primárním účelem samotný pohyb, nejedná se o tanec. Každé tělo je svým způsobem individuální, má vlastní možnosti a omezení, která se odvíjejí od fyzické kondice člověka-tanečníka a jeho zdraví. (Ingram, 1978)

1.2.1 Sociologické pojetí sportu

Sport je podstatným tématem sociologie nejen pro jeho vliv na společnost. Není pouze fyzickou aktivitou. „Jde o obecně praktikovaný způsob jednání sloužící naplnění určité reálné či fiktivní potřeby. Nikoli jakákoli pohybová aktivita, nýbrž ta, která je institucionálně charakterizována a vnímána jako sportovní.“ (Sekot, 2008, s.10) Je charakteristickou lidskou činností a zároveň sociální činností, jelikož v jeho kontextu vznikají další charakteristické sociální vztahy. Je typický pro sociální dynamiku, kterou s sebou přináší a zároveň reflektuje změny v současné společnosti. Sport je součástí sociokulturního prostředí. Je tedy pevně vázán na ekonomické, politické a kulturní aspekty společnosti a existuje v kontextu sociálních vztahů. Díky zmíněným charakteristikám sport pokládáme za socio-kulturní fenomén. (Sekot, 2008, s.9-13)

Na sport v jeho dnešní podobě existuje mnoho pohledů, ze kterých vznikají různé charakteristiky. Sportu jsou tedy přisuzovány funkce jako zprostředkování vztahů ve společnosti, možnosti vybití energie, či je jeho funkcí „kompenzace rozdílností v běžném životě či formou stvrzení osobní identity a individuálních rozdílů.“ (Sekot, 2008, s.9) Aleš Sekot se o sportu vyjadřuje jako o „institucionalizované pohybové

aktivitě motivované zvýšením celkové kondice, osobním prožitkem či cíleným výsledkem nebo výkonem.“ (Sekot, 2008, s.10)

1.2.2 Sociologické rozdělení sportu

Existuje mnoho druhů a forem sportu. Ve Velkém sociologickém slovníku najdeme sport v jeho původním významu, čímž byla zábava. Pro některé lidi tento význam sportovních aktivit jako způsobu zábavy přetrval dodnes. Pro jiné naopak může být tanec prostředkem k udržení fyzické kondice či dosažení určitého výkonu, v tomto případě se zábavní funkce ze sportu vytrácí. (Sekot, 2008, s.8)

Jak již bylo řečeno sport můžeme vykonávat na bázi dvou principů. Záměrem prvního principu je samotný výkon určitého pohybu a vlastní uspokojivý pocit z něj. Druhý princip je založen na touze po dosažení výkonu, zlepšení vlastních dovedností, překonání určitých hranic. To je v kontextu mé práce ten podstatný způsob motivace. Podle zmíněných kritérií sport rozdělujeme na rekreační a výkonnostní vrcholový. Charakteristiky jednotlivých typů a disciplín sportu se liší podle jejich vlastních atributů, které obsahují a podle zážitků, které přináší lidem, které je vykonávají. (Sekot, 2008, s.28-29)

A) Rekreační sport

Rekreační sport je prvotně volnočasová aktivita, kterou lidé provádí s vidinou zábavy a kvalitně stráveného času. Spojuje lidskou mysl, tělo a prostředí, případně mezilidské vztahy. Klade důraz na samotný prožitek z činnosti a průběžné zlepšování, není vykonáván s vidinou cíle.

Lidé rekreačně sportují s vidinou zlepšení své fyzické kondice, ale i psychických vlastností. Člověk se dostává do tělesné i duševní pohody, získává vytrvalost a respekt k ostatním. Díky tomuto pojetí sportu se člověku rozvíjejí komunikační a socializační schopnosti, rekreační sport se totiž může vyskytovat i v podobě soutěže. Protivníci ovšem nejsou chápáni jako rivalové. V rekreačním sportu je kladen důraz na spolupráci a vzájemnou podporu. Tento vzájemný vztah existuje i v případě, že má člověk trenéra. (Sekot, 2008, s.28-29)

B) Výkonnostní vrcholový sport

Výkonnostní sport je založen na soutěživosti a touze dosáhnout úspěchů. Sportovci jsou podrobeni intenzivním náročným fyzickým přípravám, při kterých se zdokonalují se záměrem dosažení cíle či úspěchu. Důraz je kladen na lidskou zdatnost, sílu, rychlost, energii, vytrvalost a úsilí. V tomto případě je potřeba ochoty vzdát pro vítězství oběti. Výkonnost těla je zde chápána jako nástroj k dosažení cíle.

Ve výkonnostním sportu existuje hierarchie. Sportovci jsou podřízeni svým trenérům a trenéři stojí pod vedením či majiteli klubu a organizací. Výsledky sportovců jsou zaznamenávány a porovnávány mezi sebou. Soupeři jsou chápáni jako protivníci, které je potřeba porazit a obsadit co nejvyšší pozice. (Sekot, 2008, s.28-29)

1.3 RACIONALIZACE

1.3.1 Teorie racionalizace

Racionalita existovala ve společnosti od počátku věků. S vývojem společností různých koutů světa se vyvinul druh racionality charakteristický pro západní moderní společnost. Max Weber popsal tento aspekt vývoje společnosti na počátku 20.století jako formální racionalitu.

Pojem formální racionalita chápeme jako hledání optimálních prostředků k dosažení cíle. Toto hledání má stanovená pravidla a omezení, která usnadňují nalezení nejvhodnějších metod a postupů a rozhodování o zvolení prostředků nestojí pouze na schopnostech člověka. (Ritzer, 2003, s.34-35)

Proces racionalizace poskytuje člověku již objevené osvědčené metody k dosažení cíle na úkor možnosti jeho vlastní volby. Racionální systémy odmítají lidský rozum, jsou dehumanizující. Stanovené postupy a metody brání člověku k jeho samostatnému rozhodování a podporují ho k jejich slepému následování. V kontextu teorie racionalizace jsou výrazy racionalita a rozum odlišné. Právě toto opomíjení zdravého rozhodování Weber pokládá za iracionalitu racionality, kterou tento směr sám vytváří. Tyto iracionality jsou kontraproduktivní a podřívají hlavní význam a záměr racionalizace. (Ritzer, 2003, s.118)

Weber se obává, že rozšířením racionalizace a jeho proniknutím do čím dál tím více sfér a systémů společnosti se lidé ocitnou v tzv. Železné kleci racionality. Budou pouze následovat pravidla a ztratí svou přirozenou humanitu. (Ritzer, 2003, s.38)

Teorie racionalizace je založena na čtyřech dimenzích – efektivitě, vypočítatelnosti, předpovědatelnosti a kontrole. (Ritzer, 2003, s.36)

A) EFEKTIVITA

„Efektivita znamená výběr optimálních prostředků k dosažení daného cíle.“

Lépe řečeno efektivita znamená výběr nejlepších možných prostředků k dosažení bezpočtu prostředků a cílů. Vyzkoušené a osvědčené prostředky bývají právě pro vyšší efektivitu dosahování cílů předepisovány a uzákoňovány, jelikož by bylo kontraproduktivní, aby lidé hledali stále nové. (Ritzer, 2003, s.49)

B) VYPOČÍTATELNOST

„Znamená to tendenci použít kvantitu jako měřítko kvality. Vede to k dojmu, že kvalita je ekvivalentem určité, obvykle velké, kvantity věcí. Počítatelnost či důraz na kvantitu může vézt ke zhoubě kvality.“ (Ritzer, 2003, s.73)

C) PŘEDPOVĚDITELNOST

Cílem racionalizace je přehled o dění ve společnosti. Nepředvídatelné události zde nejsou vítány. V rámci racionalizace tedy dominuje snaha redukovat veškeré překvapivé situace a poskytnout lidem jistotu průběhu a vývoje.

„Aby tato předpověditelnost času a prostoru byla zajištěna, racionální společnost klade důraz na disciplínu, pořádek, systematizaci, formalizaci, rutinu, jednotnost a metodické postupy.“ (Ritzer, 2003, s.92)

D) KONTROLA

„Hlavním zdrojem nejistoty a nepředvídatelnosti v racionalizovaném systému jsou lidé – buď lidé, kteří se systémy pracují, nebo ti, kterým systém slouží. Takže snaha zlepšit ovládání je obvykle namířena proti lidem.“ (Ritzer, 2003, s.104)

Cílem racionalizace je tedy kontrola nad lidmi, což si můžeme odvodit z potřeby předpověditelnosti. Racionalizovaná společnost hledá prostředky, které by zajistily kontrolu nad lidmi. Díky těmto prostředkům by poté mohlo dojít ke zjednodušení lidského výkonu pouze na mechanickou činnost. Tímto způsobem bere racionalizace lidem jejich schopnosti a dovednosti. (Ritzer, 2003, s.104)

1.3.2 Sport v racionalizované společnosti

Sport se vyvíjí společně se společností, jejíž charakteristiky se v něm odráží. Inklinace moderní společnosti k racionalitě měla vliv i na sport, který se v sociálně-kulturním kontextu vyvinul do své vlastní racionální podoby. (Sekot, 2008, s.16) Aleš Sekot ve své knize Sociologické problémy sportu předložil tyto charakteristiky racionalizace sportu:

A) Sekularismus

Ze sportu se vytratil jeho náboženský význam. Nejsou spojovány s náboženskými rituály, sport se neodvolává na různá božstva atd. Je především zdrojem zábavy.

„Sport je zacílen na osobní prospěch, ne k usmíření božstev. Ztělesňuje bezprostřednost materiálního světa, nikoli mysticismus nadpřirozeného“ (Sekot, 2008:16)

„V archaických kulturách tvořily zápasy část posváceného svátku. Byly nezbytné jako posvátná a blahodárná činnost. Tato souvislost s kultem se z moderního sportu naprosto ztratila. Sport se stal záležitostí zcela světskou a nemá už žádnou organickou spojitost se strukturou společnosti, ani tehdy, když vládní moc jeho provozování předepisuje. Je spíše samostatným projevem agonálních instinktů než činitelem plodného smyslu pro společenství.“ (Huizinga 2000, s.268)

B) Rovnostářství

Ve sportu panuje rovnoprávnost. Možnost zúčastnit se je otevřena všem lidem a všichni musí v rámci sportovních aktivit a událostí dodržovat stejná pravidla a podmínky bez ohledu na jejich původ apod.

Fakt, že někteří lidé nežijí v podmínkách umožňujících aktivní sportovní nasazení je problém, kterým se zde nezabýváme. Pokud se člověk ke sportu, případně soutěži či zápasu dostane, má možnost využít svého potenciálu tak jako všichni ostatní. (Sekot, 2008, s.16)

C) Specializace

V dnešní době lidé preferují zaměření se pouze na specifické dovednosti s vyšší intenzitou a jejich zlepšování před všestrannými schopnostmi. Lidé se věnují jednomu sportu s vidinou konkrétního cíle, závodu či zápasu. (Sekot, 2008, s.16)

D) Racionalizace

„Sport se od poslední čtvrtiny 19. století vyvíjí tím směrem, že se hra bere stále vážněji. Pravidla jsou stále přísnější a jsou propracována do větších jemností.“ (Huizinga 2000, s.267)

V dnešní době hrají pravidla ve sportu zásadní roli. Hlavním záměrem stále více striktních pravidel je zajištění kontroly účastníků a díky stanoveným pravidlům docílit sjednoceného hodnocení. Pravidla obsahují tréninkové plány a přípravy, strategie, podmínky participace, dochází ke standardizaci sportovních pomůcek a nářadí. Všechny tyto aspekty se neustále vyvíjí s vidinou co nejefektivnějšího využití. V situaci, kdy jsou pro všechny vytvořeny stejné podmínky, můžeme účastníky spravedlivě porovnávat mezi sebou. (Sekot, 2008, s.17)

Tento vývoj v určování pravidel má dva důsledky. Díky zavedení a standardizaci pravidel došlo k redukci agrese a násilí mezi účastníky. Druhým důsledkem, který je také spojen se zaměřením na výkon je vymizení hravosti. (Huizinga 2000, s.268)

E) Byrokratizace

„Současné formy sportu jsou silně ovládnány byrokratickým principem účelnosti a účinnosti správy a výkonu organizace, a to jak na místní, tak na národní a mezinárodní úrovni.“ Tyto organizace vytvářejí pravidla, kontrolují sportovce či sportovní kluby, pořádají a dozírají na soutěže a zápasy. (Sekot, 2008, s.17)

F) Kvantifikace

Lidé se v dnešní době snaží své výsledky co nejvíce kvantifikovat a zaznamenávat. Nezávisle na tom, zda jde o vrcholového či rekreačního sportovce. V dnešní době je již dostupných mnoho přístrojů, které sportovní výkony vyhodnotí v čase, vzdálenosti, skóre. Tato možnost statistického zaznamenání výsledku ve sjednocené formě podporuje porovnávání a překonávání výsledků ať už vlastních či ostatních lidí. (Sekot, 2008, s.17)

G) Hon za rekordy

Jak již bylo zmíněno v předchozím bodě, v důsledku kvantifikace sportu mají lidé tendence výsledky porovnávat a překonávat. Ve výkonnostním sportu sportovce žene touha dosažení překonání rekordu, který vznikl právě v důsledku kvantifikace a lidské touhy zvítězit. (Sekot, 2008, s.17)

„Výkony jsou porovnávány v řádu posloupnosti jednotlivých sportovních událostí a jsou zveřejňovány na individuální, týmové, ligové, místní, státní, národní a kontinentální úrovni.“ (Sekot, 2008, s.17)

2 Empirická část

2.1 Výzkumný problém a výzkumné otázky

Tanec je uměleckou formou a jelikož nástrojem jeho vyjádření je pohyb, existuje zde souvislost se sportem. V této práci se snažím zjistit, zda se racionalizace společnosti projevuje v tanci stejným či podobným způsobem jako ve sportu. K tomuto srovnání využiji charakteristiky racionalizace sportu Aleše Sekota, které jsem uvedla v teoretické části. Z odpovědí informátorů vyvodím, zda se v důsledku tohoto vlivu jednotlivá odvětví podobají. Dále se v návaznosti na racionalizaci zaměřím na uměleckou hodnotu tance a její případné proměny, konkrétně jak se proměňuje význam jeho sdělení.

Názory a pohledy jednotlivých tanečníků analyzuji, budu v nich vyhledávat projevy racionalizace a souvislosti se zmíněnými charakteristikami racionalizace sportu. V závěru je souhrnně interpretuji.

Mé výzkumné otázky zní:

1. Přibližuje se vlivem racionalizace tanec jako umělecká forma sportu?
2. Jak se vlivem racionalizace proměňuje umělecká hodnota současného tance?

2.2 Metoda sběru dat

Tento sociologický výzkum využívá kvalitativní metodologie. Jelikož je mým cílem dozvědět se, jakým způsobem tanečníci vnímají tanec a jak o něm smýšlí, bylo zapotřebí zjišťovat konkrétní informace, jejich pocity, dojmy a názory.

Pro sběr dat jsem tedy využila polostrukturované kvalitativní rozhovory. Dopředu jsem si předpřipravila soupis otázek a nastínila scénář rozhovoru, od kterého jsem ovšem měla kdykoli možnost se odklonit. Směla jsem měnit pořadí otázek, doptávat se, či otázku vyřadit v případě, že dotazovaný odpověď již zmínil. (Reichel, 2009, s.40) Volnost struktury rozhovoru byla v tomto případě zapotřebí, jelikož mým záměrem v rozhovoru bylo částečně konkretizovat emoce.

Rozhovor jsem započala obecnou otázkou na taneční život. Úvod rozhovoru by se tedy mohl přibližovat biografickému rozhovoru.

2.3 Technika výběru informátorů a zkoumaný terén

Mými informátory byli profesionální tanečníci, kteří se věnují současnému tanci. Označení „profesionál“ v tomto kontextu znamená, že si dotyční vydělávají peníze kteroukoli formou současného tance, tzn. jako interpret, choreograf, pedagog apod.

Profesionalita zde není stěžejní ve smyslu záměru mého výzkumu. Otázky v rozhovoru byly často cíleny na popis emocí a názorů, vlastních dojmů. Jelikož tanec v životech těchto lidí zastupuje velkou roli, předpokládala jsem, že o tématech, kterým jsem se věnovala, uvažují s větší pravděpodobností než amatéři.

Provedla jsem šest polostrukturovaných rozhovorů – s pěti ženami a jedním mužem. Své informátory jsem vybírala záměrně tak, aby mezi finální skupinou bylo zastoupení tanečníků s různými oblastmi zájmu, z čeho nejvíce oblastí tance, tím myslím choreografy, pedagogy, trenéry, divadelní tanečnice, komerční tanečnice.

2.4 Okolnosti sběru dat

S tanečnicemi jsem se setkávala na neformálních klidných místech. S některými v kavárnách v centru Prahy, za jinými jsem dojezda do jejich tanečních studií pro ušetření času. Jeden rozhovor probíhal přes skype, jelikož se tanečnice nenachází v České republice. Rozhovory trvaly hodinu až hodinu a půl.

2.5 Etika výzkumu

Před začátkem rozhovoru jsem každému dotazovanému stručně představila svůj výzkum. Byli seznámeni s podmínkami, obsahem a záměrem této výzkumné práce. Na základě těchto informací jsem poté požádala o podpis informovaného souhlasu. Všichni informátoři byli upozorněni na to, že rozhovor poskytují zcela dobrovolně, na základě své vlastní vůle. Dále, že rozhovor bude nahráván na diktafon, následně přepsán a s informacemi, které mi sdělí, budu dále nakládat dle postupu výzkumu, se kterým byli seznámeni, a naší vzájemné dohody. Upozornila jsem je, že nahrávání může být kdykoliv na jejich žádost přerušeno. Všichni informátoři souhlasili.

Na otázku anonymizace rozhovoru všichni respondenti sdělili, že chtějí zůstat v anonymitě. Všechna jména použita v této práci tedy byla všem informátorům náhodně přiřazena.

2.6 Limity a omezení

Limitovalo mě malé množství literatury o sociologii tance pro teoretické podložení této práce. Bylo potřeba zahrnout literaturu, která není přímo sociologická, ovšem dotýká se studia tance v jeho různých formách.

Sama jsem tanečnice. Zamýšlela jsem se tedy nad svou „zainteresovanou“ pozicí. Při rozhovorech jsem si musela dávat pozor, abych některé otázky neopomínala, jelikož jsem některé informace brala za automatické.

V samotném provádění výzkumu, v komunikaci s informátory, domlouvání se na schůzkách a podobných formálních záležitostech jsem se nesetkala se zásadními problémy, které by mou práci ztěžovaly.

2.7 Metoda analýzy dat

Pro svůj výzkum jsem využila tematickou analýzu. Tato metoda je velice flexibilní a dává výzkumníkovi volnost. Dovoluje s daty pracovat intuitivně a její postupy se neváží na určitou teorii či typ epistemologie (Hendl, 2016, s.264).

Celou analýzu jsem zahájila transkripcí jednotlivých rozhovorů. Již v průběhu sběru dat a následně při jejich opakovaném pročitání jsem si začala všimnout potenciálních významů pro tento výzkum (Hendl, 2016, s.264). Pokračovala jsem kódováním. Rozhodla jsem se postupovat deduktivním způsobem, ve kterém jsou „kódování a návrhy témat určeny existujícími koncepty, teoriemi, idejemi.“ (Hendl, 2016, s.265) Tento postup jsem zvolila, jelikož mým záměrem je najít v datech, která vycházejí od tanečnicků případné podobnosti s racionalizací sportu. Jako teoretickou oporu pro toto porovnání ze strany sportu jsem zvolila charakteristiky racionalizace sportu, které uvádí Aleš Sekot ve své knize Sociologické problémy sportu. Zmíněné charakteristiky jsem stanovila jako jednotlivá témata. Na základě prvotního kódování jsem se rozhodla spojit témata Kvantifikace a Hon za rekordy, jelikož se jejich významy ve spojitosti s tancem úzce prolínaly. V těchto kategoriích jsem posléze vyhledávala kontexty a projevy racionalizace v tanci.

3 ANALÝZA

Svá data získaná ze šesti rozhovorů, jak jsem již zmínila výše, jsem analyzovala podle postupů tematické analýzy. Postupovala jsem deduktivním způsobem, takže jsem si stanovila sedm témat, do kterých jsem postupně začleňovala jednotlivé mnou označené kódy. Sedm témat zobrazuje charakteristiky racionalizace ve sportu, jak je uvádí Aleš Sekot. V rámci témat jsem se v průběhu zařazování kódů rozhodla téma Kvantifikace a Hon za rekordy spojit, jelikož se jejich významy prolínaly. (Sekot, 2008, s.16-17)

3.1 Sekularismus

Toto téma mapuje vnímání spojitostí tance a náboženských aspektů. Sekot uvádí, že ze sportu jeho náboženský význam s vývojem společnosti a spojenou racionalizací vymizel a ve své momentální podobě přisuzuje důležitost hlavně osobnímu prospěchu a materiálním atributům společnosti. (Sekot, 2008, s.16)

V tomto tématu vycházím z otázek zaměřených na vlastní chápání tance tanečnický. Informátoři mi představovali významy, které tanci přisuzují. Pokud se sami od sebe o náboženských prvcích nezmínili, doptávala jsem se.

Nikdo z informátorů se svévolně náboženského tématu nedotkl. Když jsem tedy pokládala doplňující otázku, odpovědi byly rychlé a stručné. V přibližování svého vnímání tance se tanečníci náboženské perspektivy dotýkali pouze zřídka. V případě, že jsem se sama snažila na tuto problematiku zaměřit většinou rychle odběhli od tématu. Náboženský význam tanci nepřisuzují. Objevují se pouze náznaky určitého spiritualismu, který můžeme spojovat s uměleckou hodnotou tance. Jejich vyjádření zněla následovně:

„Já v tanci žádný náboženství nevnímám. Když se bavíme o tanci, který má teda přesah, může to někdy v něčím podání zavánět pro laika nějakou magií, ale to není můj případ. Ikdyž se Isadora napojovala na vesmír, byl to pro ni možná nějaký osobní spirituální rituál, ale rozhodně ne náboženskej.“ (Josef)

„Znám názory lidí, že současný tanec je divnej, mimo, že jsem jak z Marsu. Uznávám, že někteří interpreti jsou hodně svéhlaví a určitá porce alternativního přístupu je potřeba, ale osobně jsem si tanec s náboženstvím nikdy nespojila.“ (Stefanie)

Se Svatavou jsme se dotkly jedné z jejích zkušeností, kdy byl tanci přisuzován náboženský rozměr, ovšem ne z její strany. Svatava uvedla:

„Už jsem se setkala se situací, kdy jsem dělala rozhovor nebo to možná byla diskuze po nějakým představení, a paní se mě zeptala co jsem tím svým představením chtěla bohu říct. Byla jsem z toho celkem vykolejená a nevěděla jsem, co bych jí pověděla, takhle jsem o tanci nikdy dříve nepřemýšlela. ... no a dostaly jsme se k tomu, že mi paní sama přeříkala celý náboženský význam, který si v tom dokázala najít, přestože mým záměrem to teda nebylo.“ (Svatava)

Následně představím výroky informátorů o významech, které tanci přisuzují. Hledala jsem spojitosti s materiálními úmysly, ve kterých by se mohly objevit spojitosti se sportem. Informátoři uvedli:

„Tančím pro radost, tančím, protože se v tanci cítím svobodná, tančím, protože je to pro mě forma vyjádření. Je to pro mě forma terapie i určitého vybití špatných emocí. Když tančím jsem někde jinde a nechávám se tím strhnout.“ (Stefanie)

„Osobně vidím v tanci možnost vyjádření, odpočinku, vybití emocí ale na druhou stranu jsem rád, že jsem díky němu i v kondici.“ (Josef)

„Jsem člověk, který potřebuje v běžném životě fyzickou aktivitu a tu mi tanec dává každý den. ... Dělán v první řadě taneční divadlo, takže přesah tance je pro mě na prvním místě. Vždy je pro mě nejprve podstatné to, aby tanec dokázal něco předat divákům a dokázal promlouvat beze slov. Pohyb už je jen prostředek k tomu předávat nějaké myšlenky, názory a postoje performerů.“ (Marika)

„Nějaké motivace tance? No tak to je asi takový klišé, ale já se tancem vyjadřuju. Tělo je pro mě takovej druhý jazyk. Takže by se dalo říct, že pro to mám osobní divný důvody, ale vlastně jsem ráda, že jsem díky tomu i v kondici.“ ... „Ano, určitým způsobem se nebavíme pouze o fyzické aktivitě. Jak moc jsme flexibilní a jak dokážeme

dané číslo fyzicky nacvičit, ale bavíme se o tom, že každý má svůj cíl. Tím, kdo se chce, co naučit a jak to chce vyjádřit. Pro mě je přesah tanečnicka brán, že dokáže využít všechny možnosti, které má a zvládá a dokáže je dostat na další level a k ostatním lidem.“ (Kristýna)

Jitka se pozastavuje nad významem tance pro společnost. Říká:

„Jak vlastně lidem sdělit, aby pochopili, že to umění je nezbytnou součástí. Samozřejmě doktor zahraňuje životy. Já tancem asi těžko někomu opravdu zachráním život, že by najednou nepotřeboval transplantaci srdce, ale myslím si, že se podceňuje ta duševní výživa člověka, duševní i vlastně duchovní, nějakým způsobem může být i spirituální, ... Takže to si myslím, že umělci žijí, že tohle to umělci můžou předat a je hrozně těžké to prosadit, protože to není nic hmotného, není to nic hmotného, ale co je vlastně na nás abysme bojovali nějak za to společně.“ (Jitka)

Z úryvků můžeme vidět, že před materiální záměry a cíle se staví záměr komunikace a vyjádření určitého sdělení.

3.2 Rovnostářství

Tanečníci se v kontextu aspektu rovnostářství scházejí v názoru, že tanec je pro všechny a nejdůležitějším parametrem je vlastní iniciace a zapálení. Je potřeba hledat nabídky a využívat co nejvíce příležitostí. Tanečníci se na téma rovnostářství sami od sebe dotýkají témat, o které Aleš Sekot opírá své tvrzení o příslušnosti rovnosti ve sportu. Tanec by tedy mohl být připodobňován ke sportu právě svou otevřeností všem lidem. Tanečníci mají všichni stejnou možnost využít svůj potenciál, stejně jako je tomu ve sportu. (Sekot, 2008,16) Informátoři uvedli:

„Tančit může každé, je potom otázka, na jaký úrovni. Doma před zrcadlem je něco jiného než jít s kůží na trh.“ ... „Když si vytvoříš představení, tak ti ho nikdo nemusí odsouhlasit. Prostě doufej, že přijdou lidi.“ (Josef)

Kristýna se vyjádřila k rovnosti v tanečním oboru zcela zřetelně, když odpovídala na otázku, v čem je pro ni tanec přínosný. Toto vyjádření tedy přišlo spontánně nepřímou:

„Mě toho přináší mnoho. Vyjádření pocitů, zlepšení špatné nálady, odreagování, přátelé. Mám tanec velmi ráda a co si budeme povídat, tančit může kdokoliv a jakkoliv. To je to kouzlo, které mě na tom baví.“ (Kristýna)

Právě kvůli tomu, že pravidla podle informátorů nejsou, vzniká i prostor pro její opak. V návaznosti popisuje svou zkušenost, kdy se v tanečním oboru setkala s nerovnoprávností:

„Jakoby žádné limity nejsou, ale jde toho opravdu hodně co má vliv. Mě se nejvíce nelíbí, že tím že při tanci performuješ před lidma, tak kolikrát opravdu záleží na tvém vzhledu, a ne na tom co dokážeš předvést. Prostě, jestli se jim hodíš do konceptu nebo ne. A to je strašně frustrující. A nemyslím to teď tím, že chtěj jen hubený holky, ale někdy chtěj, aby měli velký prsa, někdy jindy, aby byly blondatý, jindy modrooký. Mě se třeba stalo, že mě pozvali na casting, A když jsem tam přišla, ani jsem se nemusela převléct do tanečního. V podstatě ve dveřích mě viděli a řekli, že můžu jít, protože jsem moc východní typ.“ (Stefanie)

„Ke kariéře profesionála jsem se dostala tak, že mi hodně někdo pomohl, hodně jsem se snažila a ze začátku jsem žila na čínský polívce a koblize abych vůbec přežila a nemusela ubírat drahocenné hodiny pro tanec jiné práci, studovala jsem totiž vysokou školu...“ (Svatava)

Z této interpretace je zřejmá rovnost. Kvůli tomu, aby se mohla věnovat tanci naplno, se musela uskromnit. To ovšem nijak neovlivnilo její možnosti, aby se stala profesionální tanečnicí.

V tomto kontextu byly rozebírány vztahy a kontakty, které pohyb v tanečním prostředí usnadňují. Právě využíváním příležitostí a poznáváním nových lidí, nejen kolegů, se otevírá čím dál tím více dveří. Ovšem tak, jako vztahy a kontakty mohou být přínosné, mohou působit i naopak.

„V tanci, nebo tanečním oboru, nejsou žádné limity, který by ti zakazovaly účastnit se akcí a tak, ale rozhodně je tu hodně vlivů, které mohou možnosti ovlivňovat, ať už pozitivně, tak negativně. Hodně zde fungují známosti a kontakty. Hodně to ulehčuje

práci, finance apod. Díky lidem se můžeš dostat do situací, do kterých bys jinak neměla možnost. Ale funguje to i opačně negativně.“ (Marika)

„Určitou podmínkou je mít známosti v tanečním světě, a aby ostatní tanečníci věděli o nás. Určitě je důležité mít pohybový talent a velký cit pro hudbu. Profesionální tanečník musí mít velkou cílevědomost a nesmí se vzdávat. Je to velká dřina. Neposlední podmínkou je využívat všechny možné příležitosti a šance, kde se může tanečník zviditelnit.“ (Kristýna)

Josef se zmiňuje o vnitřní hierarchii v tanečním oboru. Když k němu tanečníci přijdou na lekci, nezáleží na tom, zda jsou to profesionálové nebo laikové. Možnost práce zde mají všichni stejnou.

„Nesnáším, když se někdo stydí. Mám openclass, přijdou lidi a mě je přece jedno, jak tančej, jestli jsou mistři světa nebo bez nohy. Ale úplně mě vytáčí, když vidím, že nepředvádí to, co by mohli, protože se prostě stydí. Když si z tý hodiny neberou maximum, protože se sami limitují a je vidět, že s tím nebojují. Před kým, ježiš, vždyť je to trénink. Tam jsme od toho, abychom se učili.“ (Josef)

3.3 Specializace

Sekot v rámci specializace píše, že ve sportu je preferováno zaměřovat se pouze na specifické dovednosti. (Sekot, 2008, s.16) S informátory jsem řešila, jak se odráží a projevuje specializace v jejich oboru.

Informátoři uvedli:

„Když připravuju nějaký představení nebo vystoupení tak se ten tréninkovej plán tomu přizpůsobuje samozřejmě. Míváme období, kdy třeba nemáme žádnou zásadní práci, tak jsou klasický tréninky, ale to se pak upravuje, když je takhle nějaká událost. Prostě když víme, že máme představení, které trvá hodinu, tak se zaměřujeme na kondici, jindy když je to zas víc akrobatický, trénuje se zas to. Prostě, co je potřeba.“ (Josef)

Specializaci v tanci je diskutabilní. Objevuje se u jedince či v kolektivech v případech, kdy probíhá příprava na konkrétní událost. V tu chvíli se tomu podřizují jejich plány. Tanečníci se ale shodují na důležitosti všestranných schopností. Čím více dovedností

ovládají, tím více mají možností, ať už se jedná o možnosti pohybové, choreografické nebo možnosti uplatnění. Tanečníci se k tomuto tématu vyjádřili následovně:

„Věnuji se současnému tanci a stepu. Dříve jsem dělala aktivněji step, ale pak jsem od něj upustila a dlouho jsem se mu nevěnovala. Našla jsem si k němu zpáteční cestu vlastně díky jednomu představení. Přišlo mi zajímavé propojit tyto dva styly a v závěru se to i osvědčilo a představení mělo krásnej ohlas.“ (Marika)

„... to jsem měl jeden den grahamku, druhý den duncan, do toho třeba i základy klasiky a posilování. Bylo dobrý, že to nebylo pořád dokola to samý, jeden trénink vedle druhýho. A hlavně jsem cítil, že to má vážně smysl. Na Duncanu jsme byli volný, váleli jsme se po zemi, pracovali s uvolněním. Klasika to byly prostě pravidla a vydrž to. Grahamka byla takovej střed, sice tam máš daný choreografie nebo cvičení, ale to tělo nemusíš mít v takový tenzi jako při klasický průpravě.“ (Josef)

„Začala jsem na takovém tanci alá klipy Janet Jackson (nebyl to ani hiphop ani disco ani moderna ani jazz). Pak jsem dělala modernu, Limon, Horton...jazz,muzikál, balet, společenské tance. Pak první hiphop, streetdance, spíše choreografie než pořádný základ, pak teprve styly jako lockin, house, breakin atd. první kempy, pak první New York. První Martinique. Obecně mě baví prostě tančit. Nemůžu říct, že mě něco vyloženě nebavilo, ale k současnému mám nejbliže a nejvíc se mu věnuju, protože je pro mě nejsvobodnější.“ (Svatava)

V obecném přístupu a postupu můžeme v tomto případě specializaci vyloučit, jelikož je zde přítomný cíl všestranných schopností. Záměrem tance bývá přinést něco nového, originálního. Taneční tvorba se v dnešní době čím dál tím častěji prolíná s dalšími oblastmi, jako např. audiovizuální umění apod. Čím více je tanečník všestranný, tím větší má možnost osobité neotřelé tvorby.

Následně jsme se s informátory dostávali k tématu uplatnění a specializace. Specializaci v tanečních odvětví informátoři komentovali následovně:

„Ale hodně závisí na tom, v jakém odvětví se pohybujete. Divadla tu byla vždycky a lidé jsou na to zvyklí, tam jsou podmínky lepší. Nejhorší jsou podle mě v komerci, co se týče

vystupování. *Tanečníci jsou většinu času na cestách a nemají daný režim a za ty peníze to tady u nás nestojí. Mnoho tanečníků se žije prolínáním vším odvětvím, a to si myslím je zatím nejvýnosnější.*“ (Stefanie)

Ptala jsem se na důvody této všestrannosti pro uplatnění. Stefanie odpověděla:
„Hodně vynaložené energie, která se nemusí vracet. Nejvíce ale asi nejistá budoucnost. Neví se, zda budu mít dostatek dětí na trénování, nevím, zda dostanu nabídky na vystoupení, zda mě vyberou do muzikálu a podobně.“ (Stefanie)

Jitka v rámci specializace zabředává do zcela nových odvětví, přemýšlí o využití tance i v jiných oborech, což jí dodává inspiraci, originalitu a nové zkušenosti. Uvedla:
„Dělám samozřejmě jak nekomerční věci, tak i komerční. Skrz komerční věci jsem se dostala i k videím což mě tedy velmi baví. Já se dozvídám o videu a o reklamě i dělám klipy. Hudební klipy, což může být čistě umělecký, ale všechno se dozvídám v praxi, což si myslím, že je super a nesmírně mě to zajímá, protože ten tanec má fakt strašně tváří takže mě zajímá i ta divadelní scéna, zajímá mě science specific, ale i přes to video se dá dosáhnout úplně na jinou sortu lidí a to mě hodně baví.“ (Jitka)

Když jsme se s Kristýnou v průběhu rozhovoru dostaly k tématu specializace, automaticky začala mluvit o tanečních soutěžích:

„Ono máš specializaci a specializaci. Třeba na soutěžích mě to úplně vadí. Je tam milion kategorií, ale vlastně všechny stejné. Jako by to opravdu dělali záměrně, aby dopřáli co největšímu počtu lidí medaile. K čemu to ale potom je, když každý rok má ČR asi padesát mistrů republiky. Vždyť to úplně ztrácí význam. ... no a tak jak máš hromadu kategorií, tak pak ale udělej kategorii, kde třeba spoje všechny různé styly dohromady. To jsou vždycky největší nespravedlnosti nebo jak bych to řekla, podle mě se to nedá hodnotit. Už takhle tu existuje problém toho subjektivního názoru v kategoriích, kdy se jedná o jednotný styl a můžeš tam srovnat, jestli dali všichni nohu stejně vysoko, a tohle je pak prostě guláš.“ (Kristýna)

3.4 Racionalizace

V následujícím tématu jsem s tanečnicí řešila otázky spojené s pravidly, které dle Sekota hrají v dnešní době ve sportu stěžejní roli. Zavedení pravidel má podpořit

regulaci chodu tohoto oboru a zajištění kontroly nad ním. Další funkcí pravidel je zefektivnění postupů, strategií a příprav. (Sekot, 2008, s.17)

Z rozhovorů vyplývá, že racionalita v tanci existuje, ovšem záleží na tom, ve kterém tanečním odvětví se pohybujeme.

Pravidla se v tanci objevují i formou technik. O těch můžeme říci, že jsou obecně standardizována. Podle daných pravidel a metod tanečníci trénují svá těla, aby dosáhli co nejlepšího výsledku. V tomto smyslu se zde objevuje efektivita. Ta prostupuje tréninky, kdy jsou pro dosažení co nejlepší fyzické připravenosti používány metody, které jsou vymyšleny na tanečnickův efektivní rozvoj. Toto nejvíce koresponduje s pravidly a efektivitou ve sportu, jak je charakterizuje Aleš Sekot. (Sekot, 2008, s.17)

O podobách pravidel v tanci informátoři hovoří následovně:

*„...jen na soutěž, která má jasně daná kritéria, tam se to potom blíží sportu, ale stejně jde pořád o výraz energii a ten hvězdnej prach celý skupiny nebo jednotlivce, co rozhodne...:) Ve chvíli, kdy i ze soutěží odejde úplně uměleckej duch, tak končím...“
(Svatava)*

*„Zpočátku jsem si myslela, že tanec je sport a nechápala jsem, jak někdo může tvrdit něco jiného a rozčilovala jsem se nad tím. Když ke mně přišel můj bratr fotbalista a řekl mi, jak můžu být unavená, když tančím jen pár minut za den... Dost mě to štvalo, protože tanec je fyzicky velmi náročný. Postupem času jsem si uvědomovala, že tanec není jen fyzická zátěž, ale také umění, které se rodí z inspirace, nápadu a může tvořit fascinující příběh. Jde právě o to bourání hranic a porušování pravidel. ... Chápu se spíše jako sportovec. Ale pokud jde o pozici trenéra, protože vytvářím tréninkové plány, aby se mí žáci zlepšovali, umělecká část tam ale taky je zastoupena. Pokud trenér vymýšlí choreografii, musí mít jistou fantazii a představivost. Bez té by choreografii nedokázal postavit, anebo by nebyla originální a pěkná a byly by to jenom kroky, které jsou důležité, ale nejsou vším. ... Musí stále vymýšlet nové a nové taneční prvky. Kdežto trenér fotbalu bude používat stále stejná osvědčená cvičení.“
(Kristýna)*

„Myslím, že třeba na hodinách taneční technik se můj život velmi nereflektuje. ... za ty roky už umím sama se sebou pracovat tak, abych pracovala na sto procent, i když se necítím úplně dobře. V první řadě jde o zvládání a procvičování technických věcí,

protože jinak bysme toho taky moc neukázali, takže u toho ten prožitek jde krapet stranou, a naopak jde o to, vyždímat z těla co nejvíc. Protože čím víc technik ovládáš, tím lépe se dokážeš hýbat.“ (Marika)

V rozhovoru s Marikou jsme narazily na otázku tvorby choreografií. Její vyjádření efektivitu popírá:

„Většinou si nejprve najdu skladbu, u které mě napadne i téma, které bych mohla zpracovávat. Potom je to už jen dlouhý proces, při kterém získávám spoustu materiálů, ze kterých bych si mohla vzít inspiraci. Některé použiju, jiné později zase odhodím. Je to hodně o principu pokus-omyl.“ (Marika)

Racionalizaci v tanci Stefanie chápe jako dodržování tréninkových plánů, pravidel, uvědomění si respektu vůči svým kolegům, kteří mohou být zároveň soupeři. Přidává těmto aspektům ovšem další rozměr:

„Ovšem disciplína je něco, co proniklo i do mého osobního života. Už na střední škole jsem si díky velkému počtu tréninku dokázala skvěle naplánovat celý týden a neztrácela tak čas, jako ostatní spolužáci.“ (Stefanie)

Tomu, že je tanec určitým způsobem strukturován, dává za důsledek svůj vlastní osobnostní rozvoj. Již od mala se věnovala tanci, kde ji trenéři vedli cestou mnoha způsobů tréninků. Tyto procesy dnes označuje jako efektivní v jejím tanečním vzdělání. Díky specifickým metodám se zlepšovala rychleji než např. její vrstevníci.

V tanci na soutěžní úrovni je podoba pravidel nejbližší sportu, jelikož se pohybujeme na rovině hodnocení výkonů. V jednotlivých kategoriích jsou dané podmínky a pravidla, která je potřeba dodržet při zúčastnění.

Pravidla v tanci tedy existují na různé bázi. Jejich funkcí ovšem není prvotně zajištění kontroly, jelikož záměrem tanečnicků je neustále přicházet s novými záměry a nápady a rozšiřovat tak hranice tance a tím zaujmout co nejširší publikum. Rozhodující bývá přidaná hodnota, kterou do svého díla tanečník vkládá. To je důkaz, že určitá forma racionality (v podobě společných pravidel) v tanci existuje, ovšem chybí zde rámec, podle kterého by se dalo dílo v celé své podobě objektivně hodnotit. Informátoři se o tom zmiňují následovně:

„Svobodu v tom, že můžu být opravdu sama sebou a také v tom, že nic z toho, co udělám, není špatně.“ (Marika)

„Když chceš nějakou práci, máš třeba casting, tak někdy to je tak, že vypíšou požadavky a ty to máš zpracovat jako návrh a někdy to je tak, že prostě přijdeš a řeší se to na místě, to je častější. A v tom prvním případě mají prostě všichni zadaný stejný pravidla a jde o to, jak s tím naložíš. Při tom vybírání pak jde teda o splnění podmínek ale taky o to, co tomu přidáš, aby to bylo něčím originální. ... No, takže třeba často se řeší jestli něco bylo nebo nebylo spravedlivý, protože to je pak subjektivní, jestli se to tomu, pro koho to vytváříš, líbí nebo ne.“ (Josef)

„Protože, když tančím já něco nebo vytvářím nějakou choreografii, vždycky je v pozadí nějaký vyšší záměr, nikdy to není bez odevzdání se danému tématu nebo roli.“ (Svatava)

„Je to úplně jedno, a to je vlastně můj závěr, že tanec pro mě je umění, protože má to být originální a má to vycházet z toho, z té osobnosti, z toho choreografa, kterej má pevný názor a chce něco sdělit, a to sdělení je takovým hlavním motivem. ... je to komunikace, tanec je komunikační nástroj úplně na jiné rovině. Nejde to jenom přes nějakou logiku, ale vy můžete zasáhnout nějaký jako by vnitřnější, niternější věci, jo, takže určitě to není jenom fyzická aktivita.“ (Jitka)

Logika a pravidla v tanci jsou podle Jitky svazující, jelikož ohraničuje nekonečné možnosti kreativity.

3.5 Byrokratizace

Tanečníci se shodují, že organizace, která by spojovala, regulovala a kontrolovala taneční aktivity ve společnosti chybí. Nevyjadřují zde svůj nesouhlas s tím, že by chyběla kontrola jejich činností, ale prohlašují, že jim chybí určité centrum tohoto odvětví, na které by se měli možnost odvolat v případě potřeby. Jejich vyjádření se jevila následovně:

„My tanečníci prostě utíkáme za vším, co se nám líbí nebo co by se nám chtělo dělat. Ale většinou buď vytváříme vlastní chorošky a náklady na ní musíme prostě hradit

z vlastního výdělků. Není žádná taková organizace, která by umělce nějak hromadně seskupovala a podporovala je.“ (Josef)

„Je to však odvětví, které může málo který umělec dělat naplno. Ačkoliv se s většinou komerčních akcí mnohdy neztotožňuji, nezbyvá mi nic jiného, než je přijímat a najít v nich kompromisy. Je to rychlý přísun peněz, které jako tanečník můžu mít.“ (Marika)

„Není tu úplně podpora od státu. Je to vlastně, jak si kdo sám to vymyslí, tak to bude mít. Takže je tam furt nějaký takový boj i s tím životem i vlastně takovýto, že nezapadáte do té společnosti. Že vlastně velká část lidí pořád nechápe, o co se snažíte, nerozumí tomu, jak tanečníci fungují, co tvoří. ... Já se zabývám i ve svém výzkumu právě jak to souvisí s vývojem a už jsou známy výzkumy, že to ovlivňuje i neurony v mozku, jak se člověk vyvíjí, jak vnímá, jak přemýšlí, takže myslím že to jde i podložit nějakým výzkumem. Což je pro tanec hrozne pozitivní, že to nebude plavat jenom v takový abstraktní rovině.“ (Jitka)

„Neustále se musíme vzdělávat a pracovat na sobě, cvičit a udržovat se v kondici psychické a fyzické...Ve chvíli, kdy jsi freelance, což většinou jsi, tak jsou období, kdy není práce, a to je pak stres a žádné finance.“ (Svatava)

Z následujících slov Svatavy vyplývá, že česká společnost nedává tanci a tanečníkům dostatečný význam. Společnost si tedy neuvědomuje, že je takový orgán postrádán:

„...jinak mě obecně rozčiluje českonázor, že tanečníci jsou do počtu, hlavně ať vidíme tu svoji hvězdu... ale nikdo vlastně nevidí, že my ničíme tělo, trávíme hodiny na sále a pak když si uděláme nějaký úraz, tak jsem ...“ (Svatava)

Taneční odvětví tedy na rozdíl od sportu existuje a rozvíjí se vlastním způsobem, spontánně, bez jakékoliv regulace. Existují pouze organizace, které regulují tanec v jeho soutěžní podobě. Zde jsou organizace srovnatelné s jinými sportovními sdruženími. Tyto organizace zaštiťují taneční soutěžní kluby, vytvářejí a upravují pravidla, organizují soutěže. Fungují na národní i mezinárodní úrovni.

„Publikum vnímám. Na soutěžích se snažím koukat spíše na porotu než jen „někam“ do publika. Protože porotce je pro mě ten hlavní pod v publiku, ta totiž rozhodně o dalším

pořadí. V komerčním tanci se snažím vyhledat spíš publikum pro které tancuji.“
(Kristýna)

Kristýna toto téma opět připodobnila k soutěžnímu tancování. Zde máme organizaci, která soutěže reguluje, řeší dodržování pravidel atd. Ovšem tato kontrola dodržování pravidel a správného objektivního hodnocení není možná, jelikož velkou roli v rozhodování zastupuje subjektivita, jak zmiňuje:

„Hodnocení soutěžního tance je hodně subjektivní. Je to hodně vidět na hodnocení jednotlivých porotců, kdy porotci rozdávají známky jednotlivým týmům. A i odborná porota má většinou jiný názor a každý z poroty rozdává týmům rozházené známky. Myslím, že by tomu mohlo pomoci zařazení povinných prvků, jako je třeba v krasobruslení.“ (Kristýna)

3.6 Kvantifikace a hon za rekordy

V tomto tématu se nejvíce projevila umělecká hodnota tance, jelikož standardizace jeho hodnocení je sporná. Kvantifikace tance může být chápána více způsoby. Tanečníci je představují:

„... tak jako já tvořím, když jsem v tom rozpoložení, když mám koncept, nějakou představu, když vím, jak by to mělo vypadat. Ale je pravda, že mám sám v sobě takovej limit, že bych měl udělat alespoň jedno představení za rok, klidně ve spolupráci, ale jako aby se na mě nezapomnělo, nebo víš, jak to myslím. Když nejsi moc dlouho vidět, podkopáváš nohy sám sobě.“ ... Jako ono ale taky není moc dobrý dělat každé měsíc nověj projekt. Pak si na to lidi zvyknou, ty jeden nebo dva měsíce nic nepředvedeš a hned máš na hlavě kupu kritiky. Ale já si myslím, že všeho s mírou. Prostě nevěřím, že člověk dokáže vytvořit několik představení ročně s tím, že by byly kvalitní, originální, to se pak všechno podobá. Třeba to vidím i sám na sobě, když dělám nějaký jednorázový choreografie, kde je to třeba hlavně na komerční účel, takže se nějaká umělecká hodnota zas tolik neočekává. To je pak 10 různějch choreografií, ale vlastně jsou úplně stejný.“ (Josef)

„Představení jsou vždy hodně odlišná od tréninku. Je to odměna na dlouho připravovanou práci a když se vydaří je to neskutečný pocit euforie. ... Divadla mají

jedinečnou atmosféru. Já je mám moc ráda, protože je z nich cítit ústa a pokora k umění.“ (Marika)

„Takže si dělám, si vytvářím jako by svoje tréninky, který jsou spíše fyzický, pohybový a méně taneční. Ale tanec, když jsem byla v New Yorku, když jsem studovala v New Yorku, tak jsem měla tanec každý den, a to bylo vyloženě na fyzickou, protože každý trénink byl jakoby maximálně fyzicky náročný a v každém tréninku vy jste si došel, vy jste si jako by dosáhl na svoje dno, jo, od kterýho se pak můžete odpíchnout dál. Takže ano, tanec tříbí jakoby tělo na všech rovinách. ... Může to sloužit jako skvělá příprava techniky, abychom měli nástroje, jak se vyjadřovat, ale samozřejmě záleží na tom, v jakém okruhu lidí se kdo pohybuje. Nic není špatně. Nic není správně, je to jenom můj názor.“ (Jitka)

Kvantifikace může být chápána ve smyslu zvládnutí jednotlivých prvků nebo tvorby celých choreografií. Čím více prvků tanečník umí, tím je lepší, nepřinese-li ovšem svým pohybem i přidanou hodnotu, není dojem z tance celistvý. Kvantifikace se tedy v současném tanci objevuje zejména v individuálním projevu, kdy se od zvládnuté techniky může odrážet kvalita a schopnost tanečníka. V choreografii je ovšem přidaná hodnota, nadstavba natolik zásadní, že nejsme schopni objektivně podle určitých parametrů dílo ohodnotit. Na to nahlíží tanečníci takto:

„Já jsem takovej flegmatik, to je, myslím, moje výhoda. Protože v tomhle oboru se úspěch neodpouští, jak se říká, a existuje tu celkem velká rivalita. Samozřejmě, že se snažím dostat ten nejlepší kšeft, mít své představení co nejúspěšnější a tak, protože to ti otevírá další a další dveře a možnosti. V tancování asi nějaký rekordy nejsou, možná kdo utočil nejvíc toček.“ (Josef)

„Mám pocit, že je to většinou neustálá nespokojenost tanečníků sami se sebou. K tomu patří i touha po tom, dosáhnout, nebo se naučit vždy něco „víc“. Myslím, že toho by však nešlo dosáhnout bez trpělivosti a schopnosti donutit sám sebe do věcí, které nám nejsou třeba úplně příjemné, anebo do tancování ve chvílích, kdy se na to úplně necítíme. Pro mě je úspěch, když při těžších chvílích neztratím pevnou vůli a sebekontrolu a zvládnou projekt dotáhnout do konce.“ (Marika)

Tanečníci pocítují pocity vítězství již v procesu tvorby, když přihlíží tomu, jak se dílo vyvíjí a vzniká. Mluví o tom, že je potřeba zůstat objektivní, nespoléhat na předešlé úspěchy a netvořit s vidinou úspěchu. Zachovat koncept a následovat původní záměr.

Motivace tedy není přímo zvítězit, ale podat sebevědomý výkon, vytvořit osobitou choreografii a předat emoce a dojmy, jak informátoři vysvětlují následovně:

„Na úspěch se nemohu soustředit. Vím už ze zkušeností, že je to pro mě svazující. Když je jedna choreografie úspěšná, je samozřejmé, že chceme, aby tomu tak bylo i u té následující. Jakmile se však budeme soustředit na to, co se bude líbit divákům, ztratíme v tom sami sebe. A když to nebude upřímné, bude to mít pravděpodobně daleko k úspěchu.“ (Marika)

„A co se týká soutěživosti u mě to vždy bylo takové vnitřní, naštěstí to ze strany rodičů nebylo tlačeno do extrému, že musí vidět výsledky, jinak to nemá smysl. Pro mě byly medaile jako bonus. Vždycky jsem se snažila dosáhnout, co největšího osobního zlepšení a k tomu mě doháněla právě soutěživost. ... Rivalitu vůči ostatním jsem sama moc nepociťovala ovšem v kolektivu se to samozřejmě vyskytovalo. Hlavně na soutěžích. Vadily mi řeči, když jsme prohráli, že jsme si to nezasloužili. Vždycky jsem byla s tou subjektivitou v rozhodování smířená.“ (Stefanie)

„Za největší úspěch považuju svoje odchovance, kteří už mají vlastní kariéru a jsou úspěšnými tanečníky a choreografy. Můj cíl je vytvořit, co nejsvobodnější, ale zároveň co nejoddanější uskupení lidí, který bude spolu bavit tvořit, pochopí mnohovrstevnatost tance, jeho širokoúhlost a já už se na to budu jenom zhora dívat.“ (Svatava)

Dozvídáme, že vidina materiálního cíle v tanci kazí tvůrčí rozměr. Zásadní je sdělení, ne pouhé splnění úkolu, případné dosažení úspěchu. Zejména v soutěžním tanci, kde existuje ocenění tituly a medailemi, se vnímání tanečníků přibližuje ke sportu. Vidina co nejlepšího umístění je žene k co nejlepšímu výkonu. V tomto důsledku tanec může ztratit právě svou přidanou hodnotu. Tanečníci se vyjádřili:

„Na tanec jsem nikdy nenahlížela jako na disciplínu, ve které se dá soutěžit. Myslím si totiž, že ji dělá dobře každý, kdo ji dělá opravdu od srdce. Nemyslím si, že by v něm mělo být místo pro rivalitu, ale tanečníci by se naopak měli inspirovat jeden od

druhého. Asi je tanec tak trochu sport. Soutěže se v něm dělají. Nechci tvrdit, že je to úplně špatné. Některé styly si to vyžadují a někdy to může být např. pro děti velmi přínosné, protože získávají porovnání a rozhled o tom, co se děje jinde. ... Tohle je přesně ten důvod, proč se sama takových soutěží neúčastním. Myslím si totiž, že tanec se dá velmi těžko hodnotit. Ano, jsou styly, ve kterých to jde. Např. step, kterému jsem se též dlouho věnovala, má kritéria, podle kterých můžeme v hodnocení postupovat. Pokud jde však o tanec výrazový, je to těžké. Můžeme sice vidět, kdo je na tom např. technicky lépe, avšak v těchto stylech se kloubí spousta aspektů dohromady. Důležitý je námět, jeho zpracování a v neposlední řadě i to, jak se tématem zrovna přiblížíme konkrétnímu porotci. Myslím si, že záleží hodně na individuálním vkusu a preferencích.“ (Marika)

„Úplně nevěřím na umělce, kteří si vytýčí, kvůli nějakému sociálnímu postu nebo kvůli nějakým okruhům nebo jiným politickým věcem, si vytýčí ten cíl, že bude umělec. Myslím si, že to je rozpoznatelný na tom díle, jestli je to nějakým stylem vynucený nebo jestli to je přirozenost člověka. A jestli to je přirozenost člověka, tak pak to může nějak oslovovat lidi. ... Divadlo je najednou black box a vy najednou z toho black boxu vytvoříte nový svět, nový příběh, takže musíte být absolutně kreativní, musíte být člověk citlivý, ale fyzicky vytríbený slovník musíte mít.“ (Jitka)

„Počet medailí stejně neukáže, jak dobrý tanečník seš. A dobří tanečníci si to uvědomují. A paradoxně možná proto těch medailí na krku nosí tolik.“ (Stefanie)

„Za svůj největší taneční úspěch považuji první místo na mistrovství světa v dětské kategorii, druhé místo na mistrovství Evropy v dospělé kategorii a třetí místo na mistrovství české republiky s malou skupinkou v dospělé kategorii. Vlastně to jsou všechno úspěchy se kterými jsme nepočítali a vyšlo to. ... Na soutěži je hodně důležité vše udělat přesně, postavit se tam, kam se postavit mám. Aby tvary byli správně. Nedal porotci šanci najít nějakou chybičku, byť sebemenší, která by nám mohla posunout na horší umístění.“ (Kristýna)

Pro Kristýnu je jejím největším úspěchem umístění na taneční soutěži. Emoce, které prožívá, a pocit, že nesmí udělat chybu připodobňují ke sportu a jeho prožívání. U Kristýny se zřetelně projevuje Sekotův „hon za rekordem.“ Můžeme tak vyvozovat i z následující citace, kdy mi popisovala pocity, které při výstupu má. Nepopsala mi

pocity, které má při tanci, ale po něm. To inklinuje spíše ke sportovnímu výkonu. Kristýna uvedla:

„Tady už je to o tom, jak jste se choreografii naučili a zda jste si v ní na 100% jistí a předvedli opravdový výkon, který si lidé zaslouží vidět. Na parketě mě baví jedna věc a tou je pocit štěstí. Jsem vždy pyšná po odtančení. Spadne ze mě tréma, mám neskutečnou radost a už jen čekám na to, jak se to líbilo ostatním. Na tom si dávám vždy záležitost a poslouchám do každého detailu.“ (Kristýna)

Závěr

Ve své práci jsem si položila tyto výzkumné otázky:

1. Přibližuje se vlivem racionalizace tanec jako umělecká forma sportu?
2. Jak se vlivem racionalizace proměňuje umělecká hodnota současného tance?

Racionalizace v současném tanci se přibližuje dimenzím racionalizace sportu následovně:

V současném tanci se podle mých informátorů prvky náboženství neprojevují. V tanci se ovšem objevují prvky spirituality, což je spjato s přesahem, který jako umělecká forma obsahuje. Tento umělecký přesah má značný vliv na rozdílnosti mezi současným tancem a sportem. Přesah znamená určitou přidanou hodnotu pohybu a pohyb je prostředkem sdělení této hodnoty. Přesah, který má taneční pohyb obsahovat, je nepočítatelný a neexistují standardizovaná pravidla, podle kterých by mohl být kvantifikován. Kvantifikace se ovšem odráží v tanci jako pohybové aktivitě, ve smyslu ovládnutí určitých fyzických dovedností, prvků či zlepšování kondice. Tréninkové plány korespondují se standardizovanými tanečními technikami. Jsou formou pravidel, kterými tanečníci prochází, aby efektivně zdokonalili své schopnosti. V tomto kontextu vylepšování technických dovedností se setkáváme se specializací tanečnicků. Existují vlivy, které možnosti lidí mohou ovlivňovat, ale původní myšlenka „možnosti využít svého potenciálu tak jako všichni ostatní“, je zde plně přítomna.

Současný tanec se nejvíce podobá sportu v jeho soutěžní rovině. Je zde zřejmá racionalizace v podobě standardizovaných pravidel a podmínek, které musí být dodržovány, a byrokratizace, jelikož soutěže jsou organizovány a regulovány zaštiťujícími organizacemi, které vytváří pravidla a zároveň zastávají kontrolní funkci chodu soutěží. Dál je zde zřejmá i kvantifikace, jelikož se tanečníci upínají na

materiální cíl svého výkonu a inklinují k porovnávání se s ostatními tanečníky či skupinami. (Sekot, 2008, s.16-17)

Vlivem racionalizace se vnímání umělecké hodnoty tance v určitých tanečních oblastech proměňuje, ovšem mí informátoři si byli jeho uměleckou hodnotou plně jisti. Nejsilněji se proměna projevuje vlivem soutěží, jelikož původní záměr tance, kterým je předání sdělení prostřednictvím pohybu, se vytrácí v důsledku zvyšující se motivace ve vidině materiálního cíle. V oblasti tanečních soutěží vznikají pravidla, podle kterých by měl být tanec hodnocen. Splňováním těchto parametrů se stává, že se z tance jeho umělecká hodnota vytrácí. Standardizace hodnocení právě přesahu, umělecké hodnoty, ovšem dodnes nebyla vytvořena, jelikož působí na každého individuálně.

Summary

In my work I have asked the following research questions:

1. Does rationalization make dancing a form of sport?
2. How does rationalization transform the artistic value of contemporary dance?

Rationalization in contemporary dance approaches the rationalization dimensions of sport as follows:

In contemporary dance, according to my informants, elements of religion do not manifest themselves. However, elements of spirituality appear in the dance, which is connected with the overlap that it contains as an art form. This artistic overlap has a considerable influence on the differences between contemporary dance and sport. Overlap means some added value of movement and movement is a means of communicating this value. The overlap to be contained in a dance movement is incalculable, and there are no standardized rules by which it can be quantified. However, quantification is reflected in dance as a physical activity, in terms of controlling certain physical skills, elements or improving fitness. Training plans correspond to standardized dance techniques. They are the form of rules that dancers go through to effectively improve their skills. In this context of improving technical skills, we have a dancer specialization. There are influences that people can influence, but the original idea of "being able to use their potential as everyone else" is fully present.

Contemporary dance is most similar to sport on its competitive level. There is a clear rationalization in the form of standardized rules and conditions that must be respected, and bureaucratization, as competitions are organized and regulated by backing

organizations that create rules while also controlling competition. There is also a quantification, as the dancers focus on the material goal of their performance and tend to compare with other dancers or groups. (Sekot, 2008, p.16-17)

Due to rationalization, the perception of the artistic value of dance in certain dance areas is changing, but my informants were fully sure of its artistic value. It is most strongly influenced by competition, as the original intention of dancing, which is to convey a message through movement, is lost due to increasing motivation in the vision of the material goal. In the area of dance competitions, rules are in place that should be used to evaluate dance. By fulfilling these parameters it happens that the artistic value of the dance disappears. However, the standardization of the evaluation of overlap, artistic value, has not been created, since it affects everyone individually.

Použitá literatura

BLÍŽKOVSKÁ, Jaroslava. *Úvod do taneční terapie*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2100-4.

CIGÁNEK, Jan. *Úvod do sociologie umění*. Praha: Obelisk - nakladatelství umění a architektury, 1972. Orientace (Nakladatelství československých výtvarných umělců), sv. 9.

GREMLICOVÁ, Dorota. *Sociální funkce tance v moderní době. Menuet kontra valčík*. Disertační práce, HAMU, Praha 2004

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. 4. vydání. ISBN 80-262-0982-9.

HUIZINGA, Johan. *Homo ludens*. Dauphin, 2000. ISBN 80-7272-020-1.

INGRAM, Anne. *Dance and sport*. International Review of Sport Sociology, 1978, 13: 85-97.

KRÖSCHLOVÁ, Jarmila. *Výrazový tanec: taneční tvorba*. Praha: IPOS ARTAMA, 2002. ISBN 80-7068-106-3.

PETRUSEK, Miloslav, Hana MAŘÍKOVÁ a Alena VODÁKOVÁ. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 980-247-3006-6.

REY, Jan. *Jak se dívat na tanec*. Praha: Vyšehrad, 1947.

RITZER, George. *Mcdonaldizace společnosti: výzkum měnící se povahy soudobého společenského života*. Vyd. 1. Dotisk. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1075-0.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 980-210-6382-2.

SEKOT, Aleš. *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4201-X.

SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 80-247-2562-8.

THOMAS, Helen. *Dance, modernity, and culture: explorations in the sociology of dance*. New York: Routledge, 1995. ISBN 978-0415087940.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Předpokládaný název bakalářské práce: Tanec: mezi sportem a uměním

Student: Tereza Hübscherová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Dino Numerato, PhD.

Předběžná náplň práce:

Tato bakalářská práce bude analyzovat fungování sportovního tanečního klubu, se zvláštním přihlédnutím k ekonomickým, politickým a sociálním aspektům tance jako umělecké a zároveň i sportovní aktivity.

Konkrétně se zaměří na vztah trenérů s rodiči a vliv tohoto vztahu na průběh tréninků a příprav na soutěž či vystoupení. Práci se mimo jiné zaměří na to, jakým způsobem projevují rodiče zájem o tréninkové plány, vystoupení a soutěže svých dětí a s jakou vážností k volnočasové aktivitě svého dítěte přistupují.

Zaměří se na to, jak trenéři a rodiče vnímají tanec a jaký význam mu přisuzují. Do jaké míry vnímají tanec jako sport a do jaké míry jakou uměleckou aktivitu? Jak ovlivňuje toto chápání tance způsob trénování? Změnilo se chápání významu tance trenérů za dobu jejich působení v tomto oboru, kdy došlo k velké komercializaci a rozšíření tanečních soutěží?

Práce bude vycházet z odborné literatury týkající se sociologie tance, tzv. fyziokulturních studií a sociologie sportu. V rámci sběru dat uskutečnim polostrukturované rozhovory s trenéry a rodiči tanečníků z jednoho tanečního klubu. Práce bude opřena i o terénní poznámky ze zúčastněných pozorování na trénincích a soutěžích.

Seznam odborné literatury:

BOURDIEU, Pierre. Sport and Social Class. *Social Science Information*. 1978, 17: 819-840. ISSN: 0539- 0184.

GIULIANOTTI, Richard. *Routledge handbook of the sociology of sport*. New York: Routledge, 2015. ISBN: 978-0415829731.

GREMLICOVÁ, Dorota. *Sociální funkce tance v moderní době. Menuet kontra valčík*. Disertační práce, HAMU, Praha 2004

HOLT, Jason. Sport as art, dance as sport. *Acta Universitatis Carolinae: Kinanthropologica*, 2017, 53.2.

INGRAM, Anne. Dance and sport. *International Review of Sport Sociology*, 1978, 13: 85-97.

SEKOT, Aleš. *Sociologie sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4201-X.

SEKOT, Aleš. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2562-8.

THOMAS, Helen. *Dance, modernity, and culture: explorations in the sociology of dance*. New York: Routledge, 1995. ISBN 978-0415087940.

